

บทที่ 2

เอกสารและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาการปฏิบัติงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนแม่สะเรียง “บริพัตรศึกษา” จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยการศึกษาเอกสารและการศึกษาที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม
2. การปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน
4. การศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม

ตามที่สำนักงานบริหารการมัธยมศึกษาตอนปลาย (2552, หน้า 40) กำหนดว่าการส่งเสริมพัฒนาความประพฤติและระเบียบวินัยต้องมีการจัดกิจกรรม และในแต่ละกิจกรรมต้องมีหลักฐานแสดงว่ามีการจัดกิจกรรมเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง และปรากฏผลต่อพฤติกรรมนักเรียนอย่างเด่นชัด พร้อมทั้งเผยแพร่ผลงานให้เป็นที่ปรากฏ การส่งเสริมพัฒนาความประพฤติและระเบียบวินัย ได้แก่ การตรงต่อเวลา ความสะอาด การแต่งกาย การเข้าแถว การแสดงความเคารพ การปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและแนวปฏิบัติของโรงเรียน มีความมุ่งหมายดังที่กาญจนา ศรีกาพสินธุ์ (2535, หน้า 227) กล่าวคือ มุ่งให้นักเรียนทุกคนมีพัฒนาการไปถึงขั้นที่สามารถควบคุมดูแลตนเองและสังคมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข รู้ทางที่ถูกที่ควรได้ด้วยตัวเอง

ด้านปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542, หน้า 150 - 152) กล่าวถึง งานด้านระเบียบวินัยนักเรียนไว้ดังนี้

1. งานปกครอง และระเบียบวินัยเป็นงานที่ต้องทำควบคู่กันไป การปกครองนักเรียนเป็นงานที่ให้ความคุ้มครองดูแลรักษา รวมทั้งการให้การอบรมศีลธรรมหน้าที่พลเมืองแก่นักเรียน ในสถานศึกษา นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย ระเบียบวินัยเป็นแบบแผนของความประพฤติของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้ควบคุมตนเอง ไม่ก่อกวนหรือเกะกะระรานผู้อื่น

2. ขอบข่ายของระเบียบวินัยโดยทั่วไปมักจะขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของสถานศึกษาซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.1 ระเบียบวินัยเกี่ยวกับความประพฤติของนักเรียน ได้แก่ การแต่งกาย ความสุภาพ มีมารยาทในการพูดจาในสถานศึกษา การตรงต่อเวลาในการเรียน การไม่ดึกดื่น เสพติดของมึนเมา และการทะเลาะวิวาทในสถานศึกษา

2.2 ระเบียบวินัยเกี่ยวกับความประพฤติในชั้นเรียน ได้แก่ การไม่แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อเพื่อนนักเรียน ครูอาจารย์และทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้งการไม่กระทำทุจริตในการเรียน การสอบ

3. หลักทั่วไปในการรักษาระเบียบวินัย

3.1 การแก้ไขหรือทำโทษ ควรทำอย่างมีจุดมุ่งหมาย และจัดทำเพื่อให้มีการปรับปรุงพฤติกรรมที่ดี การแก้ไขควรเป็นการช่วยให้นักเรียนได้สำนึกผิด และเกิดความละอายที่จะกระทำผิด

3.2 ควรส่งเสริมให้ครู และนักเรียน ได้มีส่วนร่วมในการดูแลเกี่ยวกับระเบียบวินัยในโรงเรียน

3.3 ควรส่งเสริมให้นักศึกษาปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย

3.4 การลงโทษควรอยู่ในสถานะพอประมาณและเป็นสิ่งที่รับและปฏิบัติได้

3.5 การทำโทษควรจะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา

3.6 การลงโทษควรจะทำด้วยความรอบคอบ และยุติธรรมกับทุกฝ่าย

4. บทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารในการรักษาระเบียบวินัย การที่จะให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัยจะต้องได้รับความร่วมมือกันหลายฝ่าย และการที่นักเรียนมีความประพฤติที่อยู่ในระเบียบวินัยของสถานศึกษา ผู้บริหารควรมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

4.1 ต้องศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องระเบียบวินัยของกระทรวง ทบวง กรม ที่กำหนดไว้ต้องร่วมกับบุคลากรในการกำหนดระเบียบวินัยของสถานศึกษาขึ้นภายในบางส่วนที่จำเป็นและต้องสอดคล้องกับระเบียบของกรมและกระทรวงที่ได้กำหนดไว้

4.2 ต้องเป็นผู้ร่วมกำหนดระเบียบวินัยบางอย่างที่เกิดขึ้น จากแนวความคิดของบุคลากรในโรงเรียน เช่น ครูผู้สอน ครูแนะแนว แม้กระทั่งตัวนักเรียน ผู้บริหารต้องประสานความคิดอย่างมีหลักเกณฑ์ ถูกต้องและเหมาะสม

4.3 ต้องแจ้งระเบียบวินัยที่กำหนดไว้ให้บุคลากรทุกคน และผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบเพื่อนำไปดำเนินการ

4.4 เป็นผู้ควบคุมดูแลนักเรียนให้ปฏิบัติตามระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด

4.5 ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการรักษาระเบียบวินัยตามที่ได้กำหนดไว้

4.6 ผู้บริหารต้องมีวิธีที่จะทำให้บุคลากรในสถานศึกษาได้ปฏิบัติตามระเบียบวินัย

4.7 ผู้บริหารต้องหาทางประเมินผลบุคลากรทุกฝ่ายว่าได้ปฏิบัติตามระเบียบของสถานศึกษามากน้อยเพียงใด เพื่อที่จะได้นำผลการประเมินมาวิเคราะห์และหาทางแก้ไขปรับปรุง

5. หน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้างานปกครอง

5.1 ปกครองดูแลนักเรียน และผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้อยู่ในระเบียบวินัยของสถานศึกษา ประสานงานกับครู – อาจารย์ อาจารย์ที่ปรึกษาในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน

5.2 ประสานงานกับสารวัตรนักเรียน เจ้าหน้าที่บ้านเมือง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ปกครอง ในการแก้ปัญหาคความประพฤติของนักเรียน

5.3 ลงโทษหรือเสนอการลงโทษนักเรียน และผู้กระทำความผิด

ส่วนธีรวุฒิ ประทุมณพรัตน์ (2534, หน้า 27 - 28) ได้กำหนดวินัยนักเรียนเอาไว้ดังนี้

1. หลักเสริมสร้างพัฒนาบุคลิกภาพ (Personality - Development Principle) ควรกำหนดวินัยให้เป็นไปเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียนรายบุคคล คือ เชื้อพั้งและเคารพกฎเกณฑ์ของสังคม

2. หลักกฎหมาย (Law Principle) วินัยที่กำหนดขึ้นต้องสอดคล้องกับกฎหมายบ้านเมือง ไม่มีลักษณะใดๆ ขัดแย้งกับกฎหมาย และเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนเคารพกฎหมายบ้านเมืองด้วย

3. หลักปฏิบัติจริงได้ (Practicality Principle) วินัยที่กำหนดขึ้นต้องสามารถปฏิบัติได้จริงจัง มิใช่ตั้งไว้เพียงแต่เป็นอุดมการณ์

4. หลักการเข้าร่วม (Participation Principle) การเข้าร่วมในการกำหนดวินัยนักเรียนนั้น จำเป็นต้องให้นักเรียนเข้าร่วมด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนชั้นที่มีอายุและเหตุผลพร้อมแสดงความคิดเห็นได้ เพราะเชื่อว่านักเรียนจะเต็มใจปฏิบัติตามวินัยที่กำหนดนั้น

5. หลักการป้องกัน (Prevention Principle) วินัยที่กำหนดขึ้นจำเป็นต้องให้มีลักษณะเป็นการป้องกันยิ่งกว่าการแก้ไข ซึ่งหมายถึงการป้องกันการกระทำผิดวินัยของนักเรียน

6. หลักการลงโทษ (Punishment Principle) วินัยที่กำหนดขึ้นจะต้องมีบทลงโทษที่ชัดเจน และบทลงโทษจะต้องไม่ขัดกับกฎหมายบ้านเมือง

7. หลักประโยชน์ (Utilization Principle) การใช้วินัยในการบริหารโรงเรียนจะต้องเกิดประโยชน์ขึ้นกับนักเรียนเป็นส่วนรวม มิใช่เกิดประโยชน์แก่นักเรียนหรือครูอาจารย์คนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ

8. หลักพัฒนาการของเด็ก (Child - development Principle) การกำหนดวินัยนักเรียน จำเป็นต้องมีความเหมาะสมกับวัยของนักเรียนแต่ละระดับ ซึ่งหมายถึงระดับอนุบาล ระดับประถม หรือระดับมัธยม

9. หลักเรียบง่าย (Simplicity Principle) ภาษาที่ใช้ในการเขียนวินัยนั้นต้องให้เรียบง่าย พอที่นักเรียนจะทำความเข้าใจได้ กรณีมีคำยากนักเรียนยังไม่เคยพบเห็นให้มีการอธิบายไว้เป็น อภิธานศัพท์วินัยนักเรียนด้วย

10. หลักการเป็นปัจจุบัน (Updating Principle) วินัยนักเรียนที่กำหนดขึ้นจะต้องมีการทบทวน เพื่อปรับเปลี่ยนให้เป็นปัจจุบันทันสมัยอยู่เสมอ และในการปรับเปลี่ยนนั้นจะต้องมีนักเรียนหรือ ผู้แทนนักเรียนเข้าร่วมด้วยทุกครั้ง เพราะนักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติตามวินัยที่กำหนดทำให้นักเรียนเกิด ความภูมิใจและเต็มใจปฏิบัติตามยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ รุ่ง พูลสวัสดิ์ (2526, หน้า 104) ได้ให้ความหมายของระเบียบวินัยว่าเป็น ข้อบังคับที่ครูและนักเรียนบัญญัติขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนได้ควบคุมความประพฤติตนเอง และครูได้ใช้ควบคุมนักเรียนให้ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็น แบบแผนของความประพฤติของบุคคลที่ร่วมกันกำหนดขึ้นในสังคม โดยเฉพาะในโรงเรียนจะ ส่งผลดีต่อการอยู่ร่วมกันและการจัดการเรียนการสอน โดยมีขอบข่ายดังนี้

1. ระเบียบวินัยเกี่ยวกับความประพฤตินักเรียน ได้แก่การแต่งกาย ความอ่อนน้อมถ่อมตน การตรงต่อเวลา ไม่ข้องแวะกับสิ่งเสพติดและของมีค่า

2. ระเบียบวินัยเกี่ยวกับความประพฤติในชั้นเรียน ได้แก่ ไม่แสดงพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ต่อนักเรียน ครู และสมบัติของโรงเรียน

ในด้านของความประพฤติของนักเรียน ในกฎกระทรวงศึกษาธิการ (2551, หน้า ก) ได้กล่าวถึง ข้อห้ามปฏิบัติของนักเรียนไว้ ดังนี้

1. หนีเรียนหรือออกนอกสถานศึกษาโดยไม่ได้รับอนุญาตในช่วงเวลาเรียน
2. เล่นการพนัน จัดให้มีการเล่นการพนัน หรือมั่วสุมในวงการเล่น
3. พกพาอาวุธหรือวัตถุระเบิด
4. ซื้อ จำหน่าย แลกเปลี่ยน เสพสุราหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ บุหรี่หรือยาเสพติด
5. ลักทรัพย์กรร โจรทรัพย์ข่มขู่หรือบังคับขืนใจเพื่อเอาทรัพย์บุคคลอื่น
6. ก่อเหตุทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกายผู้อื่น เตรียมการหรือกระทำการใด ๆ อันน่าจะ

ก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยหรือขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

7. แสดงพฤติกรรมทางชู้สาวซึ่งไม่เหมาะสมในที่สาธารณะ
8. เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณี

9. ออกนอกสถานที่พักเวลากลางคืน เพื่อเที่ยวเตร่หรือรวมกลุ่ม อันเป็นการสร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองหรือผู้อื่น

ด้านกาญจนา ศรีกาฬสินธุ์ (2535, หน้า 229 - 230) ได้กล่าวถึงความประพฤติของนักเรียน โดยต้องพิจารณาจากพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนั้นสมควรที่ต้องควบคุมหรือไม่ เป็นพฤติกรรมที่นำไปสู่อันตรายต่อตนเอง คนอื่น ๆ หรือทรัพย์สินหรือไม่ ผิดกฎหมายหรือไม่ โรงเรียนมีบทบาทตามกฎหมายในการกำหนดวินัยหรือไม่ โดยมาตรฐานความประพฤติต้องมีการกำหนดไว้เป็นหลักฐาน มีการตกลงกันระหว่างครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และนักเรียนก่อนที่จะนำมาใช้ อีกทั้งยังต้องมีการทบทวนเป็นระยะ ๆ เพื่อแก้ไข ปรับปรุงให้เหมาะสมตามความจำเป็นที่เพิ่มขึ้นด้วย

สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาความประพฤติและระเบียบวินัย เป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังสิ่งที่ดีงามอย่างมีแบบแผน เป็นไปเพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพและพัฒนานักเรียนเป็นรายบุคคล โดยนักเรียนต้องเชื่อฟังและเคารพกฎเกณฑ์ของโรงเรียน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติเป็นนักเรียนที่ดี มีคุณภาพของโรงเรียน

การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม

สำนักงานบริหารการมัธยมศึกษาตอนปลาย (2552, หน้า 41) ได้ให้แนวทางไว้ว่าการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ โดยต้องมีการจัดกิจกรรมพร้อมทั้งมีหลักฐานแสดงว่ามีการจัดกิจกรรมเป็นลายลักษณ์อักษรและจัดกิจกรรมเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง ปรากฏผลต่อพฤติกรรมนักเรียนอย่างเด่นชัด พร้อมทั้งเผยแพร่ผลงานให้เป็นที่ปรากฏ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 7) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาด้านความรับผิดชอบต่อสังคม สำนักงานบริหาร การมัธยมศึกษาตอนปลาย (2552, หน้า 41) ระบุว่า กิจกรรมบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ การปฏิบัติตามกฎหมายการพัฒนาสาธารณสถาน เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นกิจกรรมส่งเสริมพัฒนา ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมทั้งสิ้น โดยในการจัดกิจกรรมจะต้องมีการจัดกิจกรรม มีหลักฐาน การจัดกิจกรรมเป็นลายลักษณ์อักษร จัดกิจกรรมเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง ปรากฏผลต่อพฤติกรรม นักเรียนอย่างเด่นชัด และต้องเผยแพร่ผลงานให้เป็นที่ปรากฏ

ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ สำนักงานบริหาร การมัธยมศึกษาตอนปลาย (2552, หน้า 41) ระบุว่า โรงเรียนต้องมีการจัดกิจกรรม มีหลักฐาน แสดงว่ามีการจัดกิจกรรมจัดกิจกรรมเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง ปรากฏผลต่อพฤติกรรมนักเรียน อย่างเด่นชัด เผยแพร่ผลงานให้เป็นที่ปรากฏ

ด้านการยกย่องให้กำลังใจแก่นักเรียนผู้ประพฤติดี สำนักงานบริหารการมัธยมศึกษา ตอนปลาย (2552, หน้า 41) ระบุว่า โรงเรียนต้องมีการยกย่องให้กำลังใจ มีหลักฐานการยกย่องให้ กำลังใจเป็นลายลักษณ์อักษร มีแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการยกย่องให้กำลังใจเป็นลายลักษณ์อักษร ต้องเผยแพร่เกียรติประวัติของนักเรียนที่ประพฤติดีให้ปรากฏ นอกจากนั้นยังต้องมีการบันทึก เกียรติประวัติของนักเรียนไว้เป็นหลักฐานและเป็นปัจจุบัน

สำหรับโรงเรียนแม่สะเรียง “บริพัตรศึกษา” (2552, หน้า 28) ได้มอบหมายงานส่วนของการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม โดยจะต้องมีการจัดทำแผนงานและโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน และเมื่อปฏิบัติงานเรียบร้อยแล้วต้องรายงานผลต่อผู้อำนวยการโรงเรียน

สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม คือการสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ให้กับนักเรียนอันจะส่งผลให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปอย่างสันติสุข

การปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นเรื่องที่ผู้บริหาร คณะครู บุคลากร รวมทั้งผู้ปกครอง นักเรียนต้องตระหนักว่า ปัจจุบันนี้ปัญหาต่าง ๆ ทางสังคมจะเกิดขึ้นมากกับกลุ่มนักเรียนที่เป็นเด็ก วัยรุ่น ปัญหาและสาเหตุอาจมาจากครอบครัว และการคบเพื่อนที่ไม่ดี เป็นต้น ซึ่งสาเหตุเหล่านี้ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อนักเรียนตามมา เมื่อโรงเรียนรับภาระที่ต้องดูแลนักเรียนด้านความเป็นอยู่ ต่าง ๆ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจในหลักการปกครองนักเรียน หลักการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างถูกต้อง ดังที่ ชีรวุฒิ ประทุมณพรัตน์ (2534, หน้า 26) กล่าวว่า การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นภาระหน้าที่ของครูอาจารย์ ซึ่งหมายถึงบุคลากรในโรงเรียนนับตั้งแต่ผู้เป็นหัวหน้าสถานศึกษาลงมาถึงบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ การบริหารภารกิจนี้เป็นการกระทำร่วมกัน ด้วยจุดหมาย

สำคัญคือ ให้นักเรียนเชื่อฟังและกำหนดว่าเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการบริหารคือ ตัวระเบียบ และการฝ่าฝืนระเบียบย่อมหมายถึงการลงโทษ

ความหมายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรมสุขภาพจิต (2551, หน้า 4) ให้ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่าเป็นกระบวนการช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอนพร้อมด้วยวิธีการ และเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการปฏิบัติงานดังกล่าวและมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่ปรึกษา หรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมจากโรงเรียน การดูแลช่วยเหลือ หมายรวมถึง การส่งเสริม ป้องกัน และการแก้ไขปัญหา โดยมีวิธีการและเครื่องมือสำหรับครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และปลอดภัยจากสารเสพติด

สรุป ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการที่ต้องมีการวางแผน มีขั้นตอนที่เป็นระบบ มีการประสานงานจากหลายฝ่าย เพื่อส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาให้กับนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรมสุขภาพจิต (2551, หน้า 1) กล่าวว่าเนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปมาก ทั้งด้านการสื่อสาร เทคโนโลยีต่าง ๆ นอกจากจะส่งผลกระทบในเชิงบวกแล้ว ในเชิงลบยังปรากฏด้วยเช่นกัน เป็นต้นว่าปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของยาเสพติด ปัญหาการแข่งขันในรูปแบบต่าง ๆ ปัญหาครอบครัวซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด มีการปรับตัวที่ไม่เหมาะสมหรืออื่น ๆ ที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกาย ของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นภาพความสำเร็จที่เกิดจากการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามที่มุ่งหวังนั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ซึ่งมีครูที่ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินการต่างๆ เพื่อดูแลช่วยเหลือ นักเรียนใกล้ชิดและเมตตาต่อศิษย์ ความภาคภูมิใจในบทบาทที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนให้เติบโต งดงาม เป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคม

ส่วนสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ (2551, หน้า 1) ได้ให้ความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่าเป็นระบบที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมนักเรียนที่เป็นคนด้อยอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น ป้องกันไม่ให้คนที่ขึ้นไม่มั่นคงต้องล้มลงโดยไม่มีคนเอาใจใส่ รวมทั้งยังแก้ไขปัญหาให้กับผู้เรียนที่พลาดพลั้ง เป็นการลดช่องว่างระหว่างครูกับนักเรียนและยังเอื้อให้มีการสร้างสัมพันธที่ดีระหว่างบ้านกับโรงเรียน โดยมีสิ่งที่มีคุณค่าที่ต้องร่วมกันปั้นแต่ง คือ คุณภาพนักเรียน

สรุปได้ว่ากระบวนการทางการศึกษานอกจากจะให้ความรู้ทางวิชาการและส่งเสริม สนับสนุนนักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความสุขแล้ว การป้องกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่ง สำคัญอีกประการหนึ่งที่ไม่ควรมองข้าม และครูมีบทบาทสำคัญในการพัฒนานักเรียนคือ ต้องมี ความรัก เอื้ออาทร เอาใจใส่ดูแลนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ มีมนุษยสัมพันธ์และสุขภาพจิตที่ดี พร้อมทั้ง จะแนะนำและร่วมกันแก้ปัญหาของนักเรียนจนกว่าจะจบการศึกษา และนั่นคือระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนนั่นเอง

วัตถุประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรมสุขภาพจิต (2551, หน้า 2) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้

1. เพื่อให้การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อให้โรงเรียน ผู้ปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือชุมชน มีการทำงานร่วมกัน โดยผ่านกระบวนการทำงานที่ชัดเจน พร้อมด้วยเอกสารหลักฐานการปฏิบัติงาน สามารถตรวจสอบ หรือรับการประเมินได้

ส่วนสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ (2551, หน้า 5) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ครูที่ปรึกษามีกระบวนการทำงานที่สัมพันธ์กับระบบการเรียนรู้และระบบ กิจกรรมนักเรียน
2. เพื่อให้ครูมีกระบวนการทำงานที่สามารถพัฒนาทักษะชีวิต และสร้างเครือข่าย ความร่วมมือกับผู้ปกครองได้อย่างเข้มแข็ง
3. เพื่อให้เกิดการประสานงานในการช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา ร่วมกับองค์กร ภายในและภายนอกสถานศึกษา
4. เพื่อให้คุณภาพของระบบเป็นส่วนหนึ่งของการประกันคุณภาพและส่งเสริมสิทธิเด็ก
5. เพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้ค้นหาวิธีที่เป็นเลิศ (Best Practices) ด้วยกระบวนการจัดการความรู้ และประเมินทบทวนการปฏิบัติงานของตนเองอย่างต่อเนื่อง
6. เพื่อให้ครูสามารถนำสารสนเทศจากการทำงานในระบบไปพัฒนาเข้าสู่ตำแหน่งหรือ วิทยฐานะที่สูงขึ้น

สรุปคือระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การปฏิบัติงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างเป็นระบบโดยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

การปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานบริหารการมัธยมศึกษาตอนปลาย (2552, หน้า 43) ระบุว่าในการปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่คํานี้จะต้องปฏิบัติ ดังนี้

1. การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนจะต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานเป็นลายลักษณ์อักษร มีแผนงานและโครงการเป็นลายลักษณ์อักษร มีการดำเนินงานตามแผน มีการประเมินผลการดำเนินงานและนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนางานและมีการดำเนินงานการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง
2. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โรงเรียนจะต้องมีการมอบหมายให้ครูดูแลรับผิดชอบกลุ่มนักเรียนเป็นลายลักษณ์อักษร มีคำสั่งให้ครูผู้รับผิดชอบยังดำเนินการศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคล และให้ดำเนินการศึกษา และมีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดกลุ่มนักเรียน
3. การคัดกรองนักเรียน โรงเรียนจะต้องมีเครื่องมือสำหรับใช้ในการคัดกรองนักเรียน มีการประชุมชี้แจงครูเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการคัดกรองนักเรียน ครูต้องดำเนินการคัดกรองนักเรียนตามแนวปฏิบัติ ต้องมีคณะกรรมการร่วมพิจารณาผลการคัดกรองนักเรียน มีการจำแนกนักเรียนอย่างชัดเจนและครอบคลุมทุกกลุ่ม
4. การดำเนินงานป้องกันการแก้ไขปัญหานักเรียน โรงเรียนจะต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนที่มีปัญหาที่เป็นกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา มีการกำหนดแนวทาง วิธีการป้องกันและแก้ไข มีหลักฐานการป้องกันและแก้ไขตามวิธีที่กำหนดไว้ และมีการแก้ปัญหาร่วมกันกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังต้องติดตามประเมินผลและนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินการแก้ไขปัญหา
5. การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพนักเรียน โรงเรียนต้องมีข้อมูลนักเรียนที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนา มีการกำหนดแผนงานและโครงการ มีการดำเนินงานตามแผนงานและโครงการตามที่วางแผนไว้ มีการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและต้องมีการติดตามประเมินผล และนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุง พัฒนาการดำเนินงาน
6. การส่งต่อนักเรียน โรงเรียนต้องมีข้อมูลนักเรียนที่ควรได้รับการส่งต่อ มีแนวปฏิบัติในการส่งต่อนักเรียนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน มีการส่งต่อนักเรียนตามแนวปฏิบัติที่กำหนดไว้ มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการติดตามประเมินผลและนำผลการประเมินมาปรับปรุง พัฒนาการดำเนินงาน

เช่นเดียวกัน กรมสุขภาพจิต (2551, หน้า 7) ได้จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดังนี้

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล นำข้อมูลพื้นฐานมาวิเคราะห์ เพื่อเป็นประโยชน์ในการส่งเสริม ป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนได้อย่างถูกทางซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์มิใช่การเดาและเกิดข้อผิดพลาดน้อยที่สุด โดยครูที่ปรึกษาจะต้องมีข้อมูลอย่างน้อย คือ

1.1 ความสามารถทั้งในด้านการเรียนและความสามารถพิเศษ

1.2 ด้านสุขภาพ จิตใจ และพฤติกรรม

1.3 ด้านครอบครัว

2. การคัดกรองนักเรียน เป็นการพิจารณาเพื่อจัดกลุ่มเป็น 3 กลุ่มคือ

2.1 กลุ่มปกติ คือนักเรียนที่มีมาตรฐานตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนแล้ว

2.2 กลุ่มเสี่ยง คือนักเรียนที่มีแนวโน้มว่าจะเสี่ยงต่อการเกิดปัญหา

2.3 กลุ่มมีปัญหา คือนักเรียนที่มีปัญหาตามเกณฑ์คัดกรอง

3. การส่งเสริมนักเรียน เป็นการส่งเสริมนักเรียนทั้ง 3 กลุ่มให้มีคุณภาพ มีความภาคภูมิใจในตัวเองในด้านต่าง ๆ ให้ทุกกลุ่มเป็นกลุ่มปกติให้มากที่สุด โดยมีกิจกรรมการส่งเสริมดังนี้

3.1 การจัดกิจกรรมโฮมรูม

3.2 การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน

4. การป้องกันและช่วยเหลือ เป็นการให้ความเอาใจใส่ต่อนักเรียนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มปัญหา ซึ่งต้องใช้เทคนิค วิธีการ และต้องดำเนินการ 2 ประการคือ

4.1 การให้คำปรึกษาเบื้องต้น

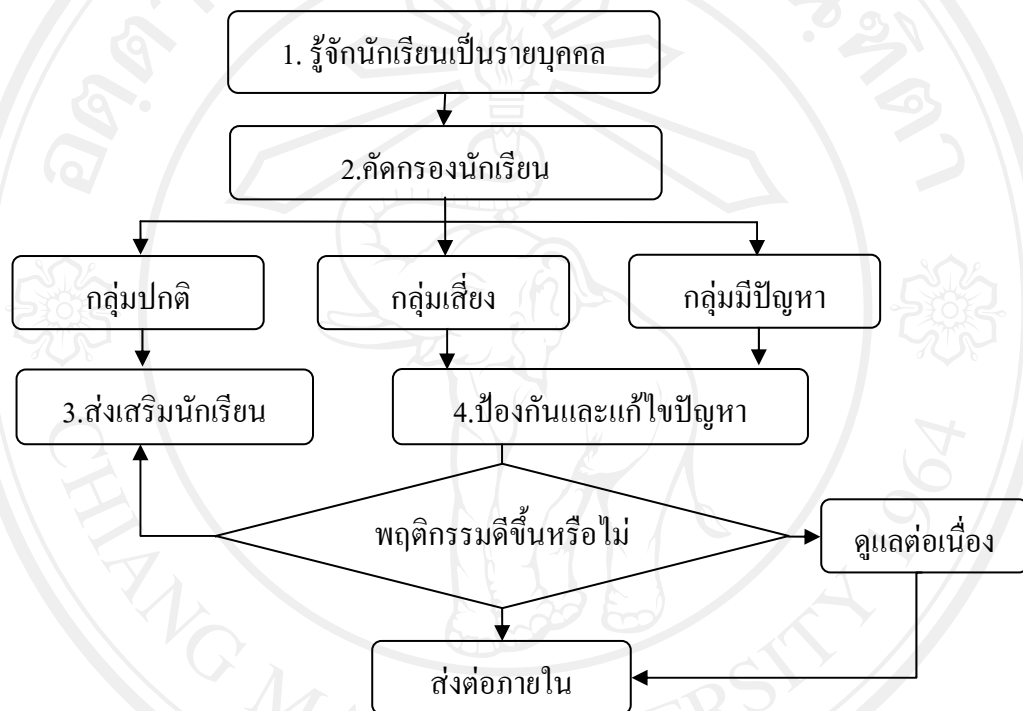
4.2 การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

5. การส่งต่อนักเรียน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหให้กับนักเรียนนั้น อาจมีบางกรณีที่ยากแก่การช่วยเหลือ จึงจำเป็นต้องดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาที่ถูกทาง การส่งต่อมี 2 แบบคือ

5.1 การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งไปยังครูที่มีความเชี่ยวชาญในการช่วยเหลือ

เฉพาะทาง

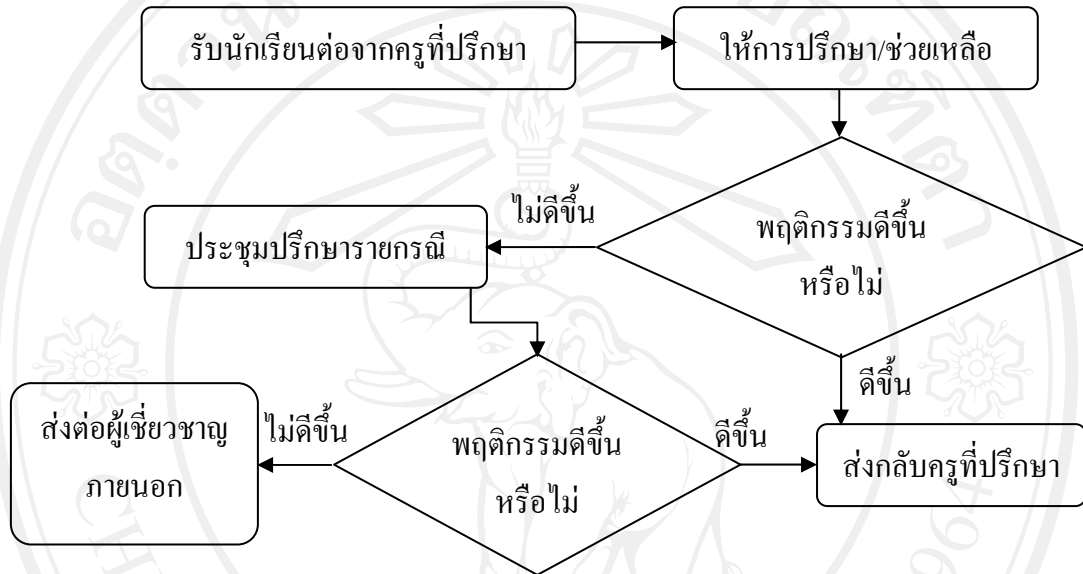
แผนภูมิ 1 กระบวนการส่งต่อภายใน

ที่มา : กรมสุขภาพจิต (2551, หน้า 4)

5.2 การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนว ส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก

แผนภูมิ 2 กระบวนการส่งต่อภายนอก

ที่มา : กรมสุขภาพจิต (2551, หน้า 22)

ส่วนสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ (2551, หน้า 9) ได้กำหนดวิธีการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในรูปแบบของ Best Practices ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 จัดครูที่ปรึกษาและกลุ่มนักเรียน

การจัดครูที่ปรึกษา/กลุ่มนักเรียนเป็นขั้นตอนแรกของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เริ่มต้นด้วยการจัดกลุ่มนักเรียน และครูที่ปรึกษาให้สามารถดำเนินการตามระบบได้จริงตามบริบทของแต่ละโรงเรียนและมีตัวชี้วัดสำคัญ 3 รายการดังนี้

1. ร้อยละของครูที่มีความรู้ความสามารถดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. ร้อยละของครูที่ปรึกษาที่เข้าใจวิธีการเยี่ยมบ้านนักเรียนเพื่อการรู้จักนักเรียนเป็น

รายบุคคล

3. อัตราส่วนของนักเรียนและครูที่ปรึกษามีความเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 2 รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นขั้นตอนที่โรงเรียนร่วมกันกำหนดวิธีการที่จำเป็นให้ครูที่ปรึกษาดำเนินการเพื่อให้ได้ข้อมูลของนักเรียนเป็นรายบุคคลทุกๆ คน เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนต่อไปคือการคัดกรอง ซึ่งตัวชี้วัดสำคัญของขั้นตอนนี้กำหนดไว้ดังนี้

1. ร้อยละของครูที่ปรึกษาใช้เครื่องมือคุณภาพ ศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคล
2. ร้อยละของระเบียบวินัย (ปพ.8) ที่มีข้อมูลนักเรียนสมบูรณ์เป็นปัจจุบัน
3. ร้อยละของนักเรียนที่ได้รับการศึกษาข้อมูลด้วยเครื่องมือที่กำหนด
4. ร้อยละของนักเรียนที่ได้รับการเยี่ยมบ้านจากครูที่ปรึกษา

ขั้นตอนที่ 3 คัดกรองนักเรียน

การคัดกรองนักเรียนเป็นขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญต่อจากขั้นตอนการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียนเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มทั่วไป กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา จะทำให้ได้ข้อมูลว่านักเรียนแต่ละคนอยู่ในกลุ่มใด เพื่อดำเนินการป้องกัน แก้ไข หรือส่งต่อได้อย่างเหมาะสม ขั้นตอนนี้ได้กำหนดตัวชี้วัดสำคัญไว้ 4 รายการ ดังนี้

1. ร้อยละของครูที่ปรึกษาที่ใช้ข้อมูลจากการศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคล
2. ร้อยละของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและมีปัญหาที่ได้รับการวิเคราะห์หาสาเหตุด้วยเครื่องมือคุณภาพ
3. ร้อยละของนักเรียนที่มีปัญหาพฤติกรรม ได้รับการวางแผนช่วยเหลือ
4. ร้อยละของนักเรียนที่ได้รับการคัดกรองตามสภาพจริงโดยมีข้อมูลชัดเจน

ขั้นตอนที่ 4 การช่วยเหลือส่งต่อ

การช่วยเหลือส่งต่อเป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งนี้เพราะเป็นขั้นตอนที่ละเอียดอ่อนในการปฏิบัติต่อผู้เรียนทั้งในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา ต้องมีวิธีปฏิบัติที่ชัดเจนใช้ได้จริงกับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละกรณี ในขั้นตอนนี้ได้กำหนดตัวชี้วัดสำคัญไว้ 3 รายการ ดังนี้

1. ร้อยละของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและมีปัญหาที่ได้รับการช่วยเหลือเหมาะสมกับปัญหาและสาเหตุ
2. ร้อยละของนักเรียนที่มีปัญหาด้านพฤติกรรมได้รับการช่วยเหลือแก้ไขจนสำเร็จ
3. ร้อยละของนักเรียนที่ปลอดจากสารเสพติดและสิ่งมอมเมา

ขั้นตอนที่ 5 การส่งเสริมและพัฒนา

การส่งเสริมพัฒนาจำเป็นต้องมีวิธีปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในการส่งเสริมทักษะชีวิตให้กับนักเรียนอย่างเหมาะสมให้นักเรียนมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่สมบูรณ์ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเกณฑ์ขั้นตอนนี้ได้กำหนดตัวชี้วัดสำคัญไว้ 3 รายการ ดังนี้

1. ร้อยละของครูที่ปรึกษาที่จัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะชีวิตเหมาะสม
2. ร้อยละของนักเรียนที่ได้รับการพัฒนาให้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตสมบูรณ์ตามเกณฑ์กำหนด
3. ร้อยละของนักเรียนที่ผ่านการประเมินทักษะชีวิตและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเกณฑ์กำหนด

ขั้นตอนที่ 6 การร่วมมือกับผู้ปกครอง

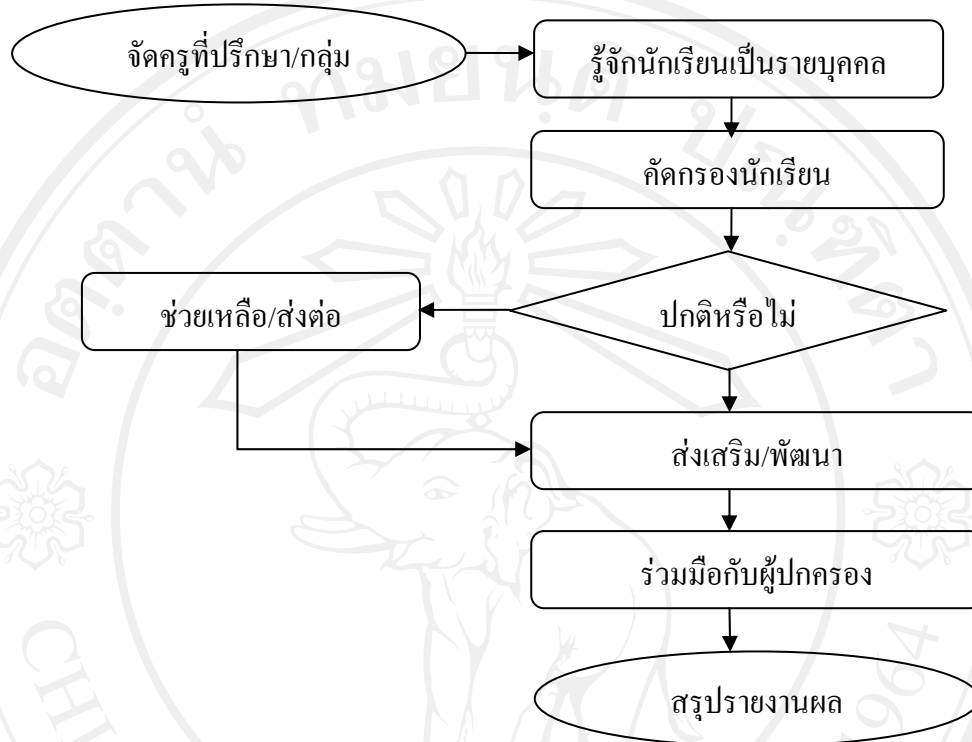
การร่วมมือกันกับผู้ปกครองเป็นสิ่งจำเป็นมาก ทั้งในการเข้าร่วมประชุมชั้นเรียน การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาพฤติกรรม โดยร่วมกิจกรรมดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาพรวมอย่างพึงพอใจ ซึ่งกำหนดตัวชี้วัดสำคัญไว้ดังนี้

1. ร้อยละของผู้ปกครองที่เข้าร่วมชั้นเรียน
2. จำนวนกิจกรรมที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมหรือแก้ไขปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนกับครูที่ปรึกษา
3. ร้อยละของผู้ปกครองที่มีความพึงพอใจในระดับดีต่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ขั้นตอนที่ 7 การสรุปรายงาน การสรุปรายงานเป็นขั้นตอนสุดท้ายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งมุ่งหวังให้นักเรียนได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงมีผลปฏิบัติจริง สรุปเป็นรายงานผลการพัฒนาเสนอต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างทั่วถึง จึงกำหนดตัวชี้วัดสำคัญไว้ ดังนี้

1. ร้อยละของครูที่ปรึกษาที่ทำรายงานผลการพัฒนาผู้เรียนรายบุคคล
2. ร้อยละของนักเรียนที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และทักษะชีวิตระดับดีขึ้นไป
3. ร้อยละของครูที่ปรึกษาที่จัดทำรายงานผลการพัฒนาผู้เรียนที่มีข้อมูลครบถ้วนเสนอต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง

แผนภูมิ 3 ฟังกระบวนการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ที่มา : สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ (2551, หน้า 8)

สรุปได้ว่าการปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการที่ต้องวางแผนและกระทำอย่างเป็นขั้นตอน โดยครูจะต้องรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล จากนั้นคัดกรองนักเรียนและจัดเป็นกลุ่มทั่วไป กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มปัญหา และดำเนินการช่วยเหลือกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มปัญหาพร้อมกับสนับสนุนส่งเสริมกลุ่มทั่วไปให้ดียิ่งขึ้น โดยทั้งหมดเป็นการร่วมมือกันระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง พร้อมกับมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรรวมทั้งสรุปเป็นรายงานผลการพัฒนาผู้เรียนที่มีข้อมูลครบถ้วนเสนอต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง

สำหรับโรงเรียนแม่สะเรียง “บริพัตรศึกษา” (2552, หน้า 28) ได้มอบหมายงานส่วนของการดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดังนี้

1. จัดทำแผนงานและโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. ประสานความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียน ครู และผู้ปกครอง
3. พัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลที่ทันสมัย ทันเหตุการณ์ และเรียกใช้ข้อมูลได้อย่าง

สะดวกและรวดเร็ว

4. พัฒนาระบบการป้องกัน และช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและ
ผลสัมฤทธิ์ที่ดี

5. อบรมครูและผู้เกี่ยวข้องให้มีความรู้ ที่จะดูแลช่วยเหลือนักเรียน

6. ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

7. สรุปผลและประเมินผลการทำงานเสนอต่อผู้อำนวยการโรงเรียน

สรุปการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะ
เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถใช้
ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

การปลูกฝังให้นักเรียนได้มีระเบียบวินัยปฏิบัติตามกฎของโรงเรียน เคารพสิทธิและ
ความเสมอภาคของบุคคล ให้เกียรติซึ่งกันและกัน สำนึกในหน้าที่ของตนเอง ต่อผู้อื่นนั้นก็เพื่อให้
อยู่ร่วมกันอย่างสันติภายในโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยคนหมู่มาก หลากหลายเผ่าพันธุ์ หลายเชื้อชาติ
หลายศาสนา นักเรียนจะต้องเรียนรู้เรื่องสำคัญนั่นคือประชาธิปไตยในโรงเรียน

ความหมายของประชาธิปไตยในโรงเรียน

ใจจริง บุญเรืองรอด (2541, หน้า 44 - 46) ให้ความหมายของประชาธิปไตยว่า
การปกครองโดยประชาชนและเพื่อประชาชน ประชาชนมีสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบใน
การปกครองประเทศร่วมกันอย่างเสมอภาค อำนาจอธิปไตย ได้แก่ อำนาจอธิปไตย อำนาจตุลาการ
และอำนาจอธิปไตย ประชาชนใช้อำนาจนี้ผ่านศาลและฝ่ายบริหารตามลำดับ ประชาชนจะต้องมีน้ำใจ
เป็นประชาธิปไตยดังต่อไปนี้

1. สนับสนุนการปกครองแบบประชาธิปไตย
2. ยึดมั่นในความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล
3. เคารพในกิจการของการปกครองแบบประชาธิปไตย
4. สนใจมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมทางการเมือง
5. สำนึกในหน้าที่ทางการเมือง
6. มีความไว้วางใจ
7. รู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล
8. ไม่มีจิตใจเป็นเผด็จการ

ด้านมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2527, หน้า 865)ให้ความหมายของประชาธิปไตยในโรงเรียนว่าเป็นการจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนในโรงเรียนได้เข้าใจถึงหลักการของประชาธิปไตย สามารถดำรงตนให้ถูกต้องตามหลักประชาธิปไตย อีกทั้งยังมีเจตคติที่ดีต่อการปกครองและการดำรงชีวิตแบบประชาธิปไตย เพื่อจะได้เป็นพลเมืองที่ดี มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขในสังคมแบบประชาธิปไตย โดยจัดกิจกรรมต่างๆทุกรูปแบบ เพื่อให้นักเรียนเกิดมโนภาพเกี่ยวกับประชาธิปไตย ให้นักเรียนเห็นคุณค่า และสามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องตามหลักการของประชาธิปไตย

หลักการของประชาธิปไตย มีดังนี้

1. หลักแห่งความเสมอภาค นักเรียนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะมาจากครอบครัวลักษณะใดก็ตาม ไม่ว่าจะอยู่ชั้นใดก็ตาม
  2. หลักแห่งเสรีภาพ นักเรียนสามารถปฏิบัติอะไรก็ได้ภายใต้ข้อบังคับที่กำหนดไว้เหมือนกันทุกคน เช่น การนับถือศาสนา การเลือกวิชาเลือก การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ
  3. หลักแห่งภราดรภาพ นักเรียนจะต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพซึ่งกันและกัน ไม่ละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น ถ้าหากฝ่าฝืนจะต้องได้รับโทษ
- ทั้ง 3 ประการข้างต้น เป็นหลักการที่สำคัญของประชาธิปไตยที่โรงเรียนจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ โรงเรียนต้องทำหน้าที่อย่างเต็มภาคภูมิเพื่อให้คนไทยมีทัศนคติที่ดีต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ด้านสำนักงานบริหารการมัธยมศึกษาตอนปลาย (2552, หน้า 43) ระบุว่าในการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนนั้น โรงเรียนจะต้องชี้แจงเผยแพร่หลักการประชาธิปไตยในโรงเรียน จัดทำแผนงานโครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน จัดกิจกรรมตามแผนงานโครงการเป็นประจำ นิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้นแล้ว ยังต้องปรากฏบรรยากาศของประชาธิปไตยในโรงเรียนอย่างเด่นชัดสามารถเป็นแบบอย่างแก่โรงเรียนอื่น

สำหรับโรงเรียนแม่สะเรียง “บริพัตรศึกษา” (2552, หน้า 28) ได้มอบหมายงานส่วนของการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ดังนี้

1. จัดทำแผนงานและโครงการส่งเสริมศักยภาพนักเรียนทุกด้านตามระบอบประชาธิปไตย
2. จัดโครงการและกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องประชาธิปไตย เช่นการรณรงค์การเลือกตั้งอย่างเปิดเผย
3. กำกับดูแลคณะกรรมการนักเรียน ให้จัดทำโครงการและกิจกรรมเลือกตั้งประธานนักเรียนทุกปี

4. จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับวัย เอื้อต่อการเรียนรู้ ตอบสนองความสนใจ ความต้องการ ความถนัดของผู้เรียนเน้นการมีส่วนร่วมตามระบอบประชาธิปไตย

นอกจากนี้ โจจิ่ง บุญเรืองรอด (2541, หน้า 51) ได้กล่าวถึงหลักในการอบรม ประชาธิปไตยที่สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอน การปกครอง หรือกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในและนอกหลักสูตร สามารถสอนได้ทุกที่และสอนเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

1. ระเบียบวินัย ถ้าปราศจากระเบียบวินัยแล้วสังคมย่อมจะประสบแต่ความวุ่นวาย ระเบียบวินัยในระบอบประชาธิปไตยนั้นเป็นระเบียบวินัยของเสรีชน เด็กจะต้องเข้าใจเหตุผล แห่งระเบียบข้อบังคับ และยึดประโยชน์ของหมู่คณะเป็นหลัก
2. การบริหาร การบริหารงานแบบประชาธิปไตยเกี่ยวข้องกับความคิดที่อิสระ การร่วมมือกันเพื่อให้บรรลุผล
3. การเรียนการสอน เป้าหมายของการสอนเด็กคือสร้างพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตย ด้วยวิธีการสอนที่เป็นประชาธิปไตย
4. การเรียนการสอนแบบประชาธิปไตยต้องเปิดโอกาสให้คิดเอง ทำเอง สามารถค้นคว้า ได้อย่างอิสระจากแหล่งต่าง ๆ โดยครูคอยอำนวยความสะดวกให้เท่านั้น
5. การทำงานหมู่ เป็นหัวใจสำคัญของระบอบประชาธิปไตย ฝึกการเคารพผู้อื่น รับฟัง ความคิดเห็น เคารพเสียงข้างมาก และร่วมมือกันทำกิจกรรม

สรุปการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน เป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีส่วนร่วม ในการจัดการในแบบประชาธิปไตย การใช้สิทธิ ความร่วมมือและหลักความเสมอภาค อันจะนำไปสู่การเป็นพลเมืองดีของชาติภายใต้ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

การศึกษาที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาการปฏิบัติงานกิจการนักเรียนโรงเรียนแม่สะเรียง “บริพัตรศึกษา” จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ศึกษาที่เกี่ยวข้องดังนี้

กานดา อมรเพชรกุล (2540, หน้า 71-79) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงาน ปกครองนักเรียนโรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าได้ปฏิบัติงานตามปฏิทิน ที่กำหนดไว้ ได้จัดแผนงานโครงการและกิจกรรมให้สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียนอย่าง เหมาะสม ได้ประเมินผลการปฏิบัติงานแล้วนำมาจัดทำเป็นสารสนเทศ ครูที่ปรึกษาควบคุมดูแล ความประพฤติของนักเรียนอย่างเหมาะสม ได้จัดทำคู่มือนักเรียนเพื่อชี้แจงเรื่องระเบียบและ แนวปฏิบัติต่าง ๆ ให้นักเรียนและผู้ปกครองทราบอย่างชัดเจน พร้อมทั้งได้กำหนดบทลงโทษกับ นักเรียนที่มีคุณลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนในระดับชั้นอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร รวมทั้ง

ได้ร่วมมือกันระหว่างอาจารย์หัวหน้าระดับกับอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ปกครอง ในการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยทันที ได้เข้าค่ายคุณธรรมทุกปีการศึกษา ได้เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ได้บันทึกการประชุมการอบรมนักเรียนในหอประชุมทุกครั้ง ทั้งนี้ยังมอบเกียรติบัตรเพื่อยกย่องชมเชยนักเรียนที่มีความประพฤติดี มีคุณธรรมจริยธรรม และเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ และมอบเกียรติบัตรเพื่อยกย่องชมเชยครูที่มีคุณธรรมดีเด่น กระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นครูประจำชั้นดีเด่น ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบอีกด้วย

ต่อมาวารุช ด้วงน้อย (2541, หน้า 64 -75) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนปรีณัฏฐ์ร้อยเอ็ดวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าในด้านการควบคุมดูแลความประพฤติของนักเรียนนั้น ครูและครูประจำชั้นได้ให้ความสนใจใส่ดูแลนักเรียนในการจัดระเบียบแถวอย่างสม่ำเสมอ ได้ร่วมมือกันระหว่างครูฝ่ายปกครองและครูประจำชั้นในการสอดส่องดูแล และแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนอย่างทันท่วงที ได้ประชุมผู้ปกครองเฉพาะกลุ่มเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหานั้น ครูได้เสนอแนะว่าควรเปิดโอกาสให้คณะครู นักเรียนร่วมกันวางแผนนโยบาย เป้าหมาย แนวทางการดำเนินการจัดกิจกรรม ควรกำหนดนโยบายด้านปกครองนักเรียนให้มีความชัดเจน กำหนดขอบข่ายหน้าที่การปฏิบัติงานของครูให้เหมาะสม ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือในคณะครู และควรประเมินผลการปฏิบัติงานแล้วนำผลมาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลกับนักเรียนงานระดับชั้น ควรมีการประชุมอบรมนักเรียนในเรื่องระเบียบวินัย ความประพฤติ การดำเนินชีวิตตามสภาพสังคม และเศรษฐกิจในปัจจุบันและอนาคต

ต่อมาเกษม ดวงงาม (2542, หน้า 79-80) ได้ศึกษาการบริหารงานปกครองนักเรียนหลากหลายชนเผ่าในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์แม่จัน จังหวัดเชียงราย พบว่าครู คณะกรรมการนักเรียน และผู้ปกครอง เห็นด้วยกับการจัดทำกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ การจัดทำแผนงาน โครงการ และกิจกรรมต่างๆ โดยให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และดำเนินการเห็นด้วยที่จะมีการลงโทษ ด้วยวิธีการที่เหมาะสม เห็นด้วยกับการให้ครูที่ปรึกษา ครูประจำเรือนนอนและครูแนะแนว จะมีส่วนในการแก้ไขคุณลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน พร้อมทั้งควรยกย่องชมเชย ให้รางวัลหรือเกียรติบัตรกับนักเรียนที่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และมีความประพฤติดีด้วย ในด้านการประเมินผลการปกครองนักเรียน มีความเห็นด้วยที่จะให้ผู้ปกครองและชุมชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานปกครองนำผลการประเมินไปวิเคราะห์เพื่อนำไปปรับใช้ในการบริหารงานปกครองนักเรียนต่อไป

ด้านเจริญ กาสะ (2542, หน้า 70-73) ได้ศึกษาการบริหารงานปกครองนักเรียนในโรงเรียนดอกคำใต้วิทยาคม จังหวัดพะเยา พบว่าในด้านจริยธรรมได้จัดให้มีการอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักเรียนทุกสัปดาห์ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตนเป็นคนดี ด้านวินัยนักเรียน ได้จัดครูที่ปรึกษาควบคุมดูแล ให้คำปรึกษาแนะนำนักเรียน รวมทั้งการทำกิจกรรมหน้าเสาธง และด้านดูแลมีการจัดครูที่ปรึกษาเพื่อให้คำปรึกษา อบรมดูแลความประพฤติ ของนักเรียนอย่างเหมาะสม

ในปีเดียวกันแสวง โปธาเศษ (2542, หน้า 45-46) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการบริหารงานปกครองของวิทยาลัยการอาชีพเทิง พบว่านักเรียนส่วนมากเห็นด้วยกับการใช้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมงานปกครอง ตัวแทนครู ผู้ปกครองและนักเรียนมีส่วนในการกำหนด กฎระเบียบ ข้อบังคับ นักเรียนเห็นด้วยกับการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี แต่ไม่เห็นด้วยกับการพัฒนาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่นการเข้าค่ายจริยธรรม การอบรมหน้าเสาธง การลงโทษด้วยการเขียน การมีครูเวรมาสอดส่องดูแลนักเรียนตามจุดต่างๆ

ด้านนพดล นพคุณ (2543, หน้า 64-77) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย พบว่า โรงเรียนได้วางแผนการบริหารงานปกครองนักเรียน ได้จัดทำคู่มือนักเรียนเพื่อชี้แจงเรื่องกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ให้นักเรียนและผู้ปกครองรับทราบ ได้จัดทำระเบียบประวัติของนักเรียนเป็นรายบุคคลและเป็นปัจจุบัน ได้จัดสายงาน และกำหนดบุคลากรรับผิดชอบงานอย่างชัดเจน แต่ครูยังให้ความเห็นว่าควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือในคณะครู และมีการประเมินกฎระเบียบวินัยและปรับให้เหมาะสม มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลกับนักเรียนมากที่สุด

การควบคุมดูแลและแก้ไขความประพฤติของนักเรียนมีการประสานแผนงานและกิจกรรมกับฝ่ายต่าง ๆ ประชุมร่วมกับฝ่ายประสานงานระดับชั้นในการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน ประชุมกับผู้ปกครองเฉพาะกลุ่มเพื่อป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมงานระดับชั้นควรมีการร่วมมือระหว่างระดับชั้นกับฝ่ายปกครองเพื่อแก้ไขปัญหาพฤติกรรมนักเรียนควรส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกัน คณะครู ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนและครู ร่วมกันร่างนโยบาย เป้าหมายแนวทางการดำเนินการจัดกิจกรรมตามความถนัด การนำผลการประเมินปรับปรุงการปฏิบัติงานของครูฝ่ายปกครอง รวมทั้งการประเมินผลงานและประเมินผลการทำงานของฝ่ายปกครองโดยครูในแผนกมัธยมอย่างสม่ำเสมอของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่

สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย อยู่ในระดับปานกลาง และควรประเมินผล การปฏิบัติงานเป็นระยะ และนำผลการประเมินปรับปรุงการดำเนินงานตามแผนงานที่วางไว้

ในปีเดียวกัน นลินี นุตย์จิตะ (2543, หน้า 133-137) ได้ศึกษาแนวทางการดำเนินงาน กิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่าโรงเรียนมีโครงการ แนวทางการ จัดกิจกรรมและมีการจัดครูดูแลและรับผิดชอบอย่างชัดเจน ด้านวินัย คุณธรรม จริยธรรมนั้นการจัด อบรมชี้แจงเพื่อให้นักเรียนเข้าใจในกฎ ระเบียบ วินัยต่าง ๆ ของโรงเรียนแต่ยังไม่มี การเชิญวิทยากร มาให้ความรู้ และครูในโรงเรียนคาดหวังว่าจะมีการปฏิบัติตามโครงการ กิจกรรม และการจัดอบรม ชี้แจงเพื่อให้นักเรียนเข้าใจในกฎ ระเบียบ วินัยต่าง ๆ ของโรงเรียนอย่างชัดเจน กวดขันด้าน ความประพฤติของนักเรียน โดยให้ครูเป็นตัวอย่างแก่นักเรียน โดยเฉพาะครูที่ปรึกษาครูดูแล นักเรียนอย่างใกล้ชิด

การส่งเสริมประชาธิปไตย พบว่าทางโรงเรียนยังไม่มี การอบรมให้ความรู้ความเข้าใจ ในประชาธิปไตย ควรมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมและปลูกฝังประชาธิปไตย สร้างบรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยในโรงเรียน ควรมีนโยบายในการส่งเสริมประชาธิปไตย และเสนอแนะให้เชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติม ผู้บริหารควรส่งเสริม และสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ และเป็นไปตามความต้องการของนักเรียน

การแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน พบว่า โรงเรียนได้ดำเนินการแก้ไข พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน แต่ยังขาดในส่วนของการประสานความร่วมมือกันระหว่าง ผู้ปกครองและหน่วยงานภายนอก และได้เสนอแนะว่าโรงเรียนควรมีเอกสารชี้แจงแนวปฏิบัติ ที่ชัดเจน ลงโทษนักเรียนตามความเหมาะสม ตามกฎระเบียบที่กำหนดไว้ คอยติดตามการเปลี่ยนแปลง ของพฤติกรรมเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ควรเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน สร้างความรักและศรัทธาให้นักเรียนรักและผูกพันกับโรงเรียน

สำหรับเจริญ ธีราชนภากย์ (2545, หน้า 61-70) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานกิจกรรมนักเรียน ในโรงเรียนอนุบาลลำปาง พบว่าในด้านของการส่งเสริมวินัยและการควบคุมความประพฤติของ นักเรียน ผู้บริหารและครูมีความเห็นว่าการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบโดยตรงและอาจจริงอาจจ้ง โดยต้องกำหนดวัตถุประสงค์ในการเสริมสร้างวินัยและควบคุมความประพฤติ เพื่อแก้ไขปัญหาที่มี มากที่สุดคือ นักเรียนขาดวินัยและความรับผิดชอบ ไม่เชื่อฟังครูคนอื่นนอกจากผู้อำนวยการและ ครูประจำชั้น ปัญหาต่อมาคือครูดูแลไม่ทั่วถึงและลงโทษนักเรียนไม่ได้ ดังนั้นครูจะต้องเข้มงวด และประสานงานกับทุกฝ่าย ให้ช่วยกันอบรมสั่งสอนทั้งในคาบเรียนและในคาบกิจกรรมสุดสัปดาห์ ตลอดจนช่วยกันสอดส่องดูแลความประพฤติของนักเรียนเพิ่มมากขึ้น

ด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน โรงเรียนอนุบาลลำปางได้ส่งเสริมการเลือกตั้ง ได้เลือกตั้งตามแนวการเลือกตั้งทั่วไป และส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม มีคณะกรรมการรับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมประชาธิปไตย มีสารวัตรนักเรียน และประเมินผลการปฏิบัติงานเมื่อสิ้นปีการศึกษา ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานของคณะครูและนักเรียน จากนั้นรายงานผลการปฏิบัติงานให้ผู้บริหารทราบ และนำผลนั้นมาวางแผนในการดำเนินงานในปีการศึกษาต่อไปอีกด้วย ทั้งนี้ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และมัธยมศึกษาปีที่ 2 ยังไม่มีความเข้าใจในเรื่องของบทบาทและหน้าที่ของตนเอง นักเรียนยังไม่มีส่วนร่วมในการกำหนด กฎ กติกาต่าง ๆ ของโรงเรียน และคณะครูให้ความร่วมมือกับฝ่ายกิจการนักเรียนน้อย

ด้านการปฏิบัติงานเสริมสร้างวินัยและควบคุมความประพฤตินักเรียน ได้แต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบ และกำหนดวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมสร้างวินัยและควบคุมความประพฤติของนักเรียนอย่างชัดเจน ได้ศึกษาและนำผลการศึกษามาประกอบการวางแผนและปฏิบัติตามแผนโดยผู้อำนวยการ โรงเรียนและครูร่วมมือกันมีการสอดส่องควบคุมความประพฤติของนักเรียนเพื่อป้องกันในการกระทำผิดวินัย

ในปีเดียวกัน สนิท บุญเจริญ (2545, หน้า 54) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานปกครองนักเรียนของโรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคม จังหวัดเชียงราย พบว่า ได้แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายปกครองเพื่อรับผิดชอบการบริหารงานปกครองและดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูประจำชั้นได้ควบคุมการทำกิจกรรมหน้าเสาธงของนักเรียนทุกวัน และครูประจำวันได้ตรวจตราดูแลประตูเข้า-ออก โรงเรียนทุกวัน ได้สนับสนุนการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ อบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนโดยครูที่ปรึกษา ครูประจำชั้น และพระสงฆ์อย่างสม่ำเสมอ ส่วนที่ไม่ได้ปฏิบัติคือการแจ้งการขาดเรียนของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการลงโทษ และแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเพื่อนนักเรียน ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นขัดแย้งกันในเรื่องการเยี่ยมบ้าน ซึ่งครูส่วนใหญ่เห็นว่าการปฏิบัติ แต่นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าไม่ได้ปฏิบัติ และด้านการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนครูและนักเรียนเห็นว่า ได้จัดบรรยากาศในโรงเรียนที่ช่วยให้นักเรียนมีความสุขที่ได้มาโรงเรียน สนับสนุนให้นักเรียนได้แสดงออกและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และด้านคุณธรรม จริยธรรม ได้จัดอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ นักเรียนทุกสัปดาห์

ต่อมาประสิทธิ์ ยิ่งสมัคร (2546, หน้า 52-58) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานปกครองนักเรียนของโรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โรงเรียนได้แต่งตั้งบุคลากรเพื่อรับผิดชอบและดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอทุกครั้ง และจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา มีการปลูกฝังประชาธิปไตย

ในทุกสัปดาห์การเรียนรู้ ครูที่ปรึกษาได้ควบคุมดูแลการจัดกิจกรรมหน้าเสาธงทุกวัน และมีเวรประจำวัน ทำหน้าที่ตรวจตราความประพฤติของนักเรียน มีแนวทางในการลงโทษนักเรียนที่ทำผิดวินัยอย่าง ชัดเจนและพิจารณาโทษอย่างเป็นระบบมีบุคลากรรับผิดชอบในแต่ละระดับชั้น ครูที่ปรึกษาต้อง ออกเยี่ยมบ้านและเก็บข้อมูลประวัติของนักเรียนห้องที่รับผิดชอบ ส่วนที่ไม่ได้มีการปฏิบัติคือ การแจ้งผลการประเมินการปฏิบัติงานให้แก่ครูและผู้ปกครองทราบการจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียนทุกระดับชั้นทุกปี ครูที่ปรึกษาและครูแนะแนวร่วมกันแก้ไขพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน การจัดกิจกรรมโฮมรูมตามความต้องการของนักเรียน

นอกจากนี้ชูศักดิ์ ทองนาค (2548, หน้า 110) ได้ศึกษาการปรับปรุงงานปกครองนักเรียน โรงเรียนบ้านใหม่หนองบัว อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าดำเนินงานพฤติกรรมทั่วไป มีการส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีของนักเรียนเพื่อป้องกันแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ครูส่วนใหญ่ มีการแนะนำ อบรมสั่งสอนเกี่ยวกับความประพฤติของนักเรียนมีการชมเชย เพื่อสนับสนุนนักเรียน ทำความดี ด้านงานแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ได้กำกับดูแลพฤติกรรมของนักเรียน อบรมชี้แนะ แนวทางที่เหมาะสม รวมถึงการลงโทษเพื่อแก้ไขพฤติกรรมและงานระเบียบวินัย ได้จัดทำกฎระเบียบ และข้อบังคับเพื่อควบคุมพฤติกรรมของนักเรียน โดยร่วมมือกันของผู้ปกครอง ครู และนักเรียน โดยมีครูประจำชั้นและครูปกครองเป็นผู้ควบคุมการใช้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับดังกล่าว โดยเริ่มจาก การตักเตือน แนะนำ และช่วยเหลือตามลำดับ ส่วนงานมาสายและขาดเรียนได้ติดตามแก้ไขปัญหា สร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการมาเรียน ครูได้สั่งสอน อบรม ตักเตือนและ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อลดละเลิกพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ และดำเนินงาน ป้องกันและแก้ไขการประพฤติผิดระเบียบวินัยครู ได้ดูแลตักเตือนนักเรียนอยู่เป็นประจำ ได้ประชุม ชี้แจงผู้ปกครองให้ทราบกฎ ระเบียบ และบทลงโทษ

ขณะที่จิรัชศักดิ์ สมบูรณ์ (2549, หน้า 58-73) ได้ศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียน โรงเรียนวชิรวิทย์ฝ่ายมัธยมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โรงเรียนได้เคร่งครัดต่อระเบียบวินัยของ นักเรียน ได้จัดทำประกาศหรือคู่มือนักเรียนให้นักเรียนทราบ และเข้าใจถึงกฎเกณฑ์และข้อบังคับ เกี่ยวกับระเบียบวินัยของนักเรียน ผู้บริหารและครูร่วมมือกันในการกระตุ้นให้ช่วยกันรักษา ระเบียบวินัยของนักเรียนทำให้แก้ปัญหการกระทำผิดระเบียบวินัยได้ แต่การรวบรวมข้อมูล สถิตินักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมยังไม่เป็นระบบ แนวปฏิบัติในการป้องกันแก้ไขแต่ละ ระดับชั้นไม่เหมือนกัน นักเรียนบางส่วนยังมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น หนีเรียน ไม่เข้าแถว ไม่เข้าเรียน สูบบุหรี่ ปัญหาชู้สาว เบี่ยงเบนทางเพศ ปัญหาลักขโมย โกหก ทำลายของสาธารณะ ความคิดเห็นของคณะกรรมการนักเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียน ไม่ได้มีบทบาทเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการพิจารณาโทษนักเรียน ไม่ได้เป็นคณะกรรมการ

พิจารณาโทษนักเรียน ไม่ได้เป็นคณะกรรมการดูแลนักเรียนที่ทำผิดกฎระเบียบ วินัย ในการกำหนดวิธีการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมของนักเรียนคณะกรรมการนักเรียนมีส่วนร่วมน้อย เพราะนักเรียนไม่มีส่วนในการเสนอแนะ หรือแสดงความคิดเห็นในการร่วมอภิปราย ประชุมสัมมนาเพื่อจัดทำระเบียบความประพฤตินักเรียน แต่โรงเรียนมอบหมายให้ระดับชั้นเป็นผู้ดำเนินการในการแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน นักเรียนมีส่วนร่วมในการแก้ไขพฤติกรรมนักเรียนน้อย เนื่องจากการแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน ผู้ปฏิบัติคือหัวหน้าระดับ และครูประจำชั้นเป็นผู้ดำเนินการและมีบทบาทสูงในการดูแลนักเรียน ส่วนการประเมินผลการป้องกันแก้ไขพฤติกรรมนักเรียนมีส่วนร่วมน้อย เพราะคณะกรรมการนักเรียนไม่ได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการประเมินผลการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน แต่ผู้ประเมินคือหัวหน้างานวินัยและนิติการที่ประเมินตนเองเท่านั้น และการเสนอแผนงานหรือโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนักเรียนมีส่วนร่วมน้อย เนื่องจากการจัดทำแผนงานโครงการต่าง ๆ ในด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน พบว่าครูสนใจและให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของนักเรียน มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความถนัดและความสามารถของนักเรียน

ต่อมาราตรี ตนเล็ก (2550, หน้า 43-45) ได้ ศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน โรงเรียนวชิราลัย อำเภอสารภ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าได้วางแผนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยบันทึกประวัตินักเรียน รายงานผลการพัฒนาคุณภาพนักเรียน การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน โดยใช้แบบทดสอบความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) จัดทำระเบียบสะสม (ปพ.8) มีการบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพนักเรียนในสมุดบันทึกผลการเรียนรู้ (ปพ.5) และบันทึกในแบบบันทึกสุขภาพ แต่ครูยังรู้จักนักเรียนไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร ในการคัดกรองนักเรียนนั้นยังไม่ได้จำแนกนักเรียนออกเป็นกลุ่มที่ชัดเจนอันได้แก่ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา และกลุ่มที่มีความสามารถพิเศษ การสังเกตพฤติกรรมนักเรียนยังไม่ทั่วถึง ด้านการส่งเสริมนักเรียนได้จัดคาบโฮมรูม ประชุมผู้ปกครอง จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมส่งเสริมความสามารถพิเศษ มีเครือข่ายผู้ปกครอง แต่ขาดการส่งเสริมด้านกีฬา ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายา ได้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ประสานงานกันระหว่างครูกับครู และครูกับผู้ปกครองนักเรียน มีกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนและกิจกรรมซ่อมเสริม ยังไม่มีมาตรฐานและแนวทางในการช่วยเหลือ การให้คำปรึกษา การป้องกันและแก้ไขปัญหายา และด้านการส่งต่อนักเรียนนั้นมีเพียงการดำเนินงานและส่งต่อภายในเท่านั้นแต่ยังไม่มีการส่งต่อนักเรียนไปยังหน่วยงานภายนอก

ต่อมาพนมรส ตุ่นสีใส (2551, หน้า 85 - 95) ได้ศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียนและเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานกิจการนักเรียน โรงเรียนเม็งรายมหาราชวิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พบว่า ด้านการบริหารงานกิจการนักเรียนโรงเรียนเม็งรายมหาราชวิทยาคม

โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง การวางแผนงานปกครองนักเรียน ยังอยู่ในระดับที่ต้องพัฒนา เนื่องจากทางโรงเรียนยังไม่ได้จัดทำคู่มือนักเรียนเป็นรูปเล่มที่ชัดเจนแจกจ่ายให้กับนักเรียน ครูผู้ปกครอง เพื่อให้ทุกฝ่ายทราบบทบาทและหน้าที่ของตนเองและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ปัญหาที่อาจเกิดจากครูมีภาระงานหลายด้านและข้อจำกัดเรื่องเวลาทำให้ไม่ได้จัดการประชุมวางแผนวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันมากนัก อีกทั้งนักเรียนก็มีส่วนร่วมในการปฏิบัติได้น้อยมาก

ด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม โรงเรียนได้จัดทำโครงการส่งเสริมให้ครูสอดแทรก วินัย คุณธรรม จริยธรรมในการจัดการเรียนการสอน จัดกิจกรรมหรือโครงการส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรม เช่น ได้จัดค่ายพลังปัญญาให้กับนักเรียนทุกคน จัดค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จัดประกวดมารยาทไทยในกิจกรรมระดับชั้น จัดกิจกรรมอรุณรุ่งโรจน์ จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม จัดแบ่งเขตพื้นที่ในโรงเรียนให้นักเรียนดูแลรับผิดชอบ ได้ยกย่องให้กำลังใจหรือมอบวุฒิบัตรแก่นักเรียนที่ประพฤติดี โดยการจัดทุนการศึกษาให้กับนักเรียน ได้แก่ ทุนนักเรียนดี ศรีเมืองราย ทุนนักเรียนทำคุณประโยชน์ มอบรางวัลหรือโล่หรือเกียรติบัตร หรือจัดทุนอาหารกลางวันให้แก่แก่นักเรียนที่ทำชื่อเสียงให้โรงเรียน แต่ความคิดเห็นของคณะกรรมการนักเรียนเห็นว่า ยังมีนักเรียนส่วนหนึ่งหนีออกจากโรงเรียนไปรับประทานอาหารกลางวันนอกโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนไม่มีรั้ว บางส่วนยังขบถย้อนศรไม่ปฏิบัติตามกฎจราจรในโรงเรียน ไม่เข้าแถวเคารพธงชาติ ขาดเรียนบ่อย หนีเรียน มาสาย แต่งกายไม่เป็นระเบียบ ลักขโมย ชู้สาว เบี่ยงเบนทางเพศ สูบบุหรี่ กิจกรรมส่งเสริมนักเรียนดีเด่นนักเรียนมีส่วนร่วมน้อยมาก การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย เพราะมีกิจกรรมอื่นแทรก และวันที่กำหนดในการจัดกิจกรรมมักจะเป็นวันหยุดราชการเนื่องในวันสำคัญ

ด้านการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน พบว่า การรวบรวมข้อมูล สถิตินักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมยังไม่เป็นระบบ แนวปฏิบัติในการป้องกันแก้ไขแต่ละระดับชั้นไม่เหมือนกัน นักเรียนบางส่วนยังมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น หนีเรียน ไม่เข้าแถว ไม่เข้าเรียน สูบบุหรี่ ปัญหาชู้สาว เบี่ยงเบนทางเพศ ปัญหาลักขโมย โกหกทำลายของสาธารณะ คณะกรรมการนักเรียน มีความเห็นว่านักเรียนไม่ได้มีบทบาทเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการพิจารณาโทษนักเรียน ไม่ได้เป็นคณะกรรมการพิจารณาโทษนักเรียน ไม่ได้เป็นคณะกรรมการดูแลนักเรียนที่ทำผิดถูกระเบียบ วินัย ในการกำหนดวิธีการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมของนักเรียน คณะกรรมการนักเรียนมีส่วนร่วมน้อย เพราะนักเรียนไม่มีส่วนในการเสนอแนะ หรือแสดงความคิดเห็นในการร่วมอภิปราย ประชุมสัมมนาเพื่อจัดทำระเบียบความประพฤตินักเรียน แต่โรงเรียนมอบหมายให้ระดับชั้นเป็นผู้ดำเนินการ ในการแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน นักเรียนมีส่วนร่วมในการแก้ไขพฤติกรรม

นักเรียนน้อย เนื่องจากการแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน ผู้ปฏิบัติคือหัวหน้าระดับ และครูประจำชั้น เป็นผู้ดำเนินการและมีบทบาทสูงในการดูแลนักเรียนส่วนการประเมินผลการป้องกันแก้ไข พฤติกรรมนักเรียนมีส่วนร่วมน้อย

ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ด้านการประเมินผลงานด้าน กิจกรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของทุกฝ่ายเห็นว่ายังต้องปรับปรุงอยู่มาก โดยจะต้องเน้น การประชาสัมพันธ์ให้เห็นผลการทำงานอย่างสม่ำเสมอ

ในปีเดียวกัน ฌฐพล เงินใส (2551, หน้า 56) ได้ศึกษาการบริหารงานปกครองนักเรียน ของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าด้านระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการจัดกิจกรรมโฮมรูมและจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพอิสระเพื่อหารายได้ระหว่างเรียน ส่วนที่ไม่ได้ปฏิบัติ และไม่ทราบคือกรณีที่ครูที่ปรึกษาไม่ได้บันทึกระเบียบสะสมและไม่ได้แจ้งผลการประเมินการบริหารงานปกครองให้ผู้ปกครองทราบตามลำดับ ปัญหาของระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน คือไม่มีการวางแผนการส่งต่อนักเรียนทำให้นักเรียนเกิดปัญหา ครูขาดความเข้าใจในการทำ SDQ ครูปกครอง ครูที่ปรึกษา ครูแนะแนวไม่ออกเยี่ยมบ้านนักเรียน พร้อมข้อเสนอแนะว่า ควร จัดกิจกรรมที่หลากหลายสอดคล้องกับกระบวนการดำเนินงานปกครองให้ความรู้แก่บุคลากร เกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและวางมาตรการที่เข้มงวดในการดูแลนักเรียน

การป้องกันแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน ได้ลงโทษนักเรียนด้วยการทำกิจกรรม และว่ากล่าวตักเตือนนักเรียนที่กระทำผิด ส่วนที่ไม่ได้ปฏิบัตินั้นคือ การให้ครูลงโทษนักเรียน หน้าเสาธง และครูแนะแนวไม่ออกเยี่ยมบ้านนักเรียน และการคัดเลือกผู้นำชุมชนช่วยดูแล ความประพฤติของนักเรียน ส่วนปัญหาพบว่าครูที่ปรึกษาได้แก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ต่างกัน ผู้ปกครอง ชุมชนให้ความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมนักเรียนน้อย พร้อม ข้อเสนอแนะว่าควรได้กำหนดบทลงโทษ ให้ถือเป็นแนวปฏิบัติเดียวกันมีการพัฒนาบุคลากร เพื่อสร้างความตระหนักในการแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน

สำหรับสุทธิชัย อัมโรสถ (2551, หน้า 76 - 84) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานส่งเสริม งานกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนในอำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน ได้ออกเยี่ยมบ้านนักเรียน สอบถาม/สัมภาษณ์นักเรียนและบันทึกข้อมูลนักเรียนรายบุคคล ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ มีกิจกรรมส่งเสริมพัฒนานักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติ เช่น กิจกรรมอบรม จริยธรรม งานกิจกรรมนักเรียน ได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน สำรวจความต้องการให้ นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน และดำเนินงาน เช่นกิจกรรมประชาธิปไตย และงานวินัย นักเรียน ได้วางแผนการดำเนินงานวินัยนักเรียนร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน มีคำสั่งแต่งตั้ง

และดำเนินการดำเนินงานสถานักเรียน ได้วางแผนร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน มีคำสั่งแต่งตั้ง
มีคณะกรรมการนักเรียนที่มาจากการเลือกตั้ง

ทางด้านอดิศร เทพเจริญ (2551, หน้า 67-82) ได้ศึกษาสภาพการบริหารงานกิจการนักเรียน
โดยเน้นคุณธรรมนำความรู้โรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มโรงเรียนปง 1 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาพะเยา เขต 2 พบว่า ทุกโรงเรียนได้ดำเนินงานกิจการนักเรียนโดยมีการเน้นการส่งเสริม
คุณธรรมนำความรู้ให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน โดยเน้น คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการคือ ด้านความขยัน
ความประหยัด ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ความสุภาพ ความรักสะอาด ความสามัคคี และความมีน้ำใจ
ครอบคลุมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนแล้ว และทุกโรงเรียนได้จัดกิจกรรมส่งเสริม
อย่างสม่ำเสมอ โดยมีกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม เช่น การส่งเสริมการอ่าน พัฒนาโรงเรียน
การอบรมประจำวันและอบรมประจำสัปดาห์ กิจกรรมการออมทรัพย์ในโรงเรียนร่วมกับธนาคาร
ออม การนิมนต์พระมาอบรมสอนในชั้นเรียน การบันทึกความดี การเข้าค่ายคุณธรรม การอบรม
คุณธรรมจริยธรรมนักเรียนประจำวันและประจำสัปดาห์ โครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน
ครูปลูกฝัง ให้เกิดความรักความสามัคคี เน้นกระบวนการกลุ่มในห้องเรียนและนอกห้องเรียน
กิจกรรมที่ช่วยเหลือผู้อื่น คนเก่งช่วยคนอ่อนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน กิจกรรมผู้นำอานามัย
ชักชวนให้เด็กเกิดจิตอาสา ช่วยเหลือ มีน้ำใจ การยกย่องคนดี คนเก่ง ระบบรุ่นพี่ดูแลรุ่นน้อง
การให้นักเรียนรู้จักเสียสละ เป็นต้น

ส่วนพัฒนา ว่องชนาการ (2551, หน้า 80-91) ได้ศึกษาการดำเนินงานด้านการส่งเสริม
คุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียนโกวิทจางเชิงใหม่ พบว่า โรงเรียนมีนโยบายในการส่งเสริม
คุณธรรม จริยธรรมและมีการจัดการเรียนการสอน จัดกิจกรรมส่งเสริมผู้เรียนตามแนวทางโรงเรียน
วิถีพุทธ ได้ดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับมากถึง 6 ด้าน ได้แก่ ด้าน
การกำหนด เป้าหมายและนโยบายของการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ด้านการจัดตั้งองค์กรและ
การพัฒนาบุคลากร ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง
และชุมชน ด้านการจัดองค์กรนักเรียน ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน
และด้านการประเมินผลการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม สำหรับกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริม
คุณธรรม จริยธรรม คือ โรงเรียนได้นำหลักธรรมของพระพุทธ ศาสนาไปใช้ในการอบรมสั่งสอน
นักเรียน ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนหรือผู้เกี่ยวข้องรับรู้ถึงเป้าหมาย นโยบาย การส่งเสริมคุณธรรม
จริยธรรมต้องใช้เวลาและทำอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนมีห้องสมุดหรือสื่อต่าง ๆ พร้อมให้นักเรียนได้
พัฒนาตนเองด้านคุณธรรม จริยธรรม ผู้บริหาร โรงเรียนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของการส่งเสริม
คุณธรรม จริยธรรม โรงเรียนได้ยกย่องชมเชยบุคลากรที่เป็นแบบอย่างด้านคุณธรรม จริยธรรม

การจัดกิจกรรมทุกวันพระโดยนำพระมาแสดงพระธรรมเทศนา พ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดีในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

ด้านเสถียร ทามัง (2551, หน้า 78 - 83) ได้ทำการศึกษาการดำเนินงานระบบการดูแลนักเรียนช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนเทศบาลวัดศรีปึงเมือง พบว่าการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ได้ปฏิบัติ เรื่องการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (ปพ.6) บันทึกกระบวนสะสม (ปพ.8) ได้ให้ความรู้แก่ครูเกี่ยวกับระบบดูแลการช่วยเหลือนักเรียน และได้สอบถามสิ่งที่นักเรียนต้องการแต่บางส่วนที่ไม่ได้ปฏิบัติ คือ การใช้แบบประเมินพฤติกรรม (SDQ) และการเยี่ยมบ้านนักเรียน สำหรับปัญหาและข้อเสนอแนะ พบว่า ผู้ปฏิบัติขาดความเข้าใจ การใช้เครื่องมือ นักเรียนมีจำนวนมากทำให้การดูแลไม่ทั่วถึง ครูผู้สอนเวียนสอนหลายห้องจึงจำนักเรียนไม่ได้ และควรทำงานเป็นทีมและมีระบบการทำงานที่สมบูรณ์

ส่วนการคัดกรองนักเรียน พบว่า ได้ปฏิบัติในเรื่องการจำแนกนักเรียนตามพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดยาเสพติด การประชุมผู้ปกครอง และการจำแนกนักเรียนตามการปรับตัวทางเพศมากกว่าครั้งที่ไม่ได้ปฏิบัติ คือ การจำแนกนักเรียนออกเป็นกลุ่มเสี่ยง การจัดกิจกรรม ประชุมผู้ปกครองนักเรียน แต่มีมากกว่าครั้งไม่ได้ปฏิบัติ คือ การคัดกรองนักเรียนออกเป็นกลุ่มเสี่ยง การรายงานผลการจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองนักเรียน บางส่วนที่ไม่ได้ปฏิบัติ คือ วางแผนการคัดกรองนักเรียน คัดกรองนักเรียนออกเป็นกลุ่มปกติ คัดกรองนักเรียนออกเป็นกลุ่มมีปัญหา คัดกรองนักเรียนออกเป็นกลุ่มที่มีความสามารถพิเศษ ส่วนปัญหาและข้อเสนอแนะในด้านนี้ พบว่าขาดการประชุมกันอย่างต่อเนื่อง ครูแนะแนวไม่รู้ภูมิหลังนักเรียนเท่ากับครูประจำชั้น และควรมีผลสรุปการคัดกรองที่เป็นระบบและมีการดูแลอย่างต่อเนื่อง

สำหรับการส่งเสริมนักเรียน พบว่า ได้ปฏิบัติในเรื่อง การจัดกิจกรรมอบรมประจำสัปดาห์ การจัดการประกวดเพื่อให้โอกาสนักเรียนได้แสดงผลงานของตนและการมอบหมายให้นักเรียนรับผิดชอบเวรประจำวัน บางส่วนที่ไม่ได้ปฏิบัติ คือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพอิสระ และการให้ความรู้ครูในการให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียนและซ่อมเสริมให้กับนักเรียนที่เรียนอ่อน ส่วนปัญหาและข้อเสนอแนะในด้านนี้ พบว่า การจัดกิจกรรมการแนะแนวนักเรียนมีน้อย และครูผู้สอนควรส่งเสริมนักเรียนให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการแนะแนวเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้เอกรินทร์ คล้ายหิรัญ (2552, หน้า 63 - 66) ได้ศึกษาการดำเนินสร้างวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาบูรพา ประเทืองวิทย์ อ.แม่เฒ่า จ.เชียงใหม่ พบว่า ในการดำเนินงานสร้างเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตย ในด้านการจัดองค์กรบริหารให้เป็นประชาธิปไตย ได้มีคณะกรรมการนักเรียนหรือสถานะมีคณะกรรมการนักเรียนในรูปของหมู่สี ในด้านการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

พบว่า ครูได้ให้ความรัก ความเมตตา เอาใจใส่นักเรียนอย่างเป็นกันเอง ให้นักเรียนอยู่ร่วมกัน โดยปราศจากการแบ่งแยก ในด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยพบว่ามี การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ยิ้มแย้มแจ่มใสและเคารพกัน และในด้านการเสริมสร้างประชาธิปไตยใน โรงเรียนพบว่าได้ส่งเสริมให้ครูในโรงเรียนเห็นความสำคัญและปฏิบัติตามหลักการประชาธิปไตย ในโรงเรียนตามหลักการธรรมและหลักสามัคคีธรรม

ขณะที่การป้องกันและแก้ปัญหา พบว่า โรงเรียนได้ปฏิบัติในเรื่องการรักษาความลับของ นักเรียน และการให้ความร่วมมือในการป้องกันพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน ในบางส่วน ที่ไม่ได้ปฏิบัติ คือ การให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียน ส่วนปัญหาและข้อเสนอแนะ ในด้านนี้ พบว่าการศึกษาปัญหาไม่มีความชัดเจนไม่เป็นระบบ และควรประชุมร่วมกันเพื่อวางแผน ป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นและแก้ไขปัญหานอกจากนี้ด้านการส่งต่อนักเรียนผ่านงานด้านความร่วมมือ ระหว่างงานปกครองและงานแนะแนว พบว่า ได้ปฏิบัติในเรื่องการจัดโครงการอาหารกลางวัน โดยไม่จัดเก็บค่าใช้จ่ายการป้องกันนิเทศแก่นักเรียนที่สำเร็จการศึกษา การจัดป้ายนิเทศ การปฐมนิเทศ นักเรียนใหม่ และการให้คำปรึกษาแก่นักเรียนเกี่ยวกับการคบเพื่อน และเกินครึ่งที่ไม่ได้ปฏิบัติ คือ เชิญผู้ปกครองมารับทราบถึงความจำเป็นในการส่งต่อนักเรียน และอีกครั้งหนึ่งที่ไม่ได้ปฏิบัติ คือ ให้ครูแนะแนวได้ช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน บันทึกการส่งต่อนักเรียน ติดต่อหน่วยงาน ในชุมชนเพื่อหางานให้นักเรียนทำ ปัญหาที่พบในโรงเรียน คือ นักเรียนมีปัญหาซับซ้อนเกิน ความสามารถที่จะช่วยเหลือได้ ความร่วมมือในทีมงานมีน้อยและการส่งต่อนักเรียนที่มีปัญหา แต่ไม่แจ้งผลกลับมายังครูประจำชั้น

สรุป การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานกิจการนักเรียนดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติงานกิจการนักเรียน มีความสำคัญและประโยชน์อย่างมากแก่นักเรียนเป็น การส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนดีมีคุณธรรม และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขตาม จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ผู้บริหารและครูมีบทบาทอย่างยิ่งในการร่วมกันวางแผนและ ปฏิบัติงานกิจการนักเรียนให้มีประสิทธิภาพและให้เห็นผลกับนักเรียนได้อย่างเด่นชัดและผู้ที่ศึกษา เห็นว่าการบริหารงานกิจการนักเรียนทั้งหมดที่ได้กล่าวมาเกี่ยวกับการบริหารงานปกครองนักเรียน มีความสัมพันธ์กันอยู่มาก เพราะมีขอบข่ายงานที่เกี่ยวข้องกัน ผู้ศึกษาจึงใช้งานปกครองนักเรียน เป็นกรอบในการศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนแม่สะเรียง “บริพัตรศึกษา” ซึ่งจะทำให้ทราบสภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนในปัจจุบัน และได้แนวทางการพัฒนา งานกิจการนักเรียนต่อไป